

У сфері фахової передвищої освіти уже в цьому місяці розпочато реєстрацію заявок на акредитацію освітньо-професійних програм за новими правилами. Перед стартом новаційного акредитування «Освіта України» зустрілася з першим заступником голови Державної служби якості освіти України Олександром ЯКИМЕНКОМ і директором Державної освітньої установи «Навчально-методичний центр з питань якості освіти» Віктором МЕЛЬНИКОМ, щоб отримати відповіді на актуальні запитання освітян щодо нюансів та особливостей процедури.

Акредитація освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти — це абсолютно нова процедура, котра, базуючись на збереженні й розумінні найкращих традицій та практик технікумів і коледжів, які тепер є закладами фахової передвищої освіти, передбачає також і вироблення абсолютно нових підходів, цілей та візії освітнього процесу. Саме тому міністр освіти і науки **Сергій Шкарлет** поставив завдання Державній службі якості освіти розробити нові принципи акредитації освітньо-професійних програм, окреслити сучасні вимоги до їхнього формування і зробити саму процедуру їхньої акредитації не так оціночною, як підтримувальною, зокрема — спрямованою на розвиток закладу та задоволення потреб як здобувачів освіти, так і замовників професійних кадрів.

«ДЕТЬСЯ ВИНЯТКОВО ПРО ЯКІСТЬ»

— Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» здійснення акредитації освітньо-професійних програм у сфері фахової передвищої освіти покладено на Державну службу якості освіти України. Тож яку мету закладено до процедури акредитації? Чи змінилися принципи цієї процедури порівняно з тим, як вона відбувалася раніше?

Олександр Якименко: Під час розробки нового Положення ми передусім виходили з того, що акредитація покликана визначити відповідність освітньо-професійної програми й освітньої діяльності закладу освіти за цією програмою вимогам та критеріям оцінювання якості освітньо-

професійної програми й освітньої діяльності за цією програмою. Підкреслюю: йдеться про якість освітньої діяльності. А також — про допомогу закладам освіти у визначенні сильних і слабких сторін освітньо-професійної програми.

Звичайно, при розробці документа, який регламентує процедуру акредитації, закладалися принципи об'єктивності, зворотного зв'язку, простоти і прозорості, застосування або започаткування сучасних технологій, уникнення конфлікту інтересів тощо. Закладено в Положення і максимальне полегшення процедури акредитації, надання закладу додаткових можливостей для вдосконалення діяльності й підвищення конкурентоспроможності.

Наголошую: мета акредитації — не тільки встановити відповідність освітньо-професійної програми вимогам законодавства. Усе значно ширше і вагомніше, і це є новацією: підтвердження того, що заклад дає саме якісні знання за пропонованою здобувачам освіти програмою.

Ми привнесли в Положення сучасний європейський досвід. Будували систему оцінювання на основі європейської моделі акредитації програм вищої школи. Але — систему свою, українську, адже фахової передвищої освіти в Європі немає. На відміну від попередніх акредитацій, які передбачали лише відповідність освітніх програм певним критеріям, сьогодні суспільство вимагає більшого: у стратегії розвитку закладу повинна бути врахована якість підготовки за програмою.

ВАГОМІ ОСОБЛИВОСТІ

— Які особливості процедури акредитації? На що потрібно звернути увагу керівникам закладів?

О. Я.: Акредитаційна справа ведеться винятково в електронному вигляді. Це перше. Друге: організовує проведення акредитаційної експертизи уповноважена службою державна освітня установа. Наразі це Державна освітня установа «Навчально-методичний центр з питань якості освіти», фахівці якої мають відповідний досвід в організації проведення акредитації у сфері вищої освіти.

Третя особливість: для проведення акредитаційної експертизи освітньо-професійної програми формується експертна група із представника територіального органу служби та двох експертів із числа фахівців, внесених до реєстру експертів служби, один з яких призначається керівником групи.

Особливістю також є й те, що експертна група працює в основному в дистанційному режимі, а виїзд до місця розташування закладу освіти здійснює, як правило, представник територіального органу служби з метою опрацювання чек-листа запитань (завдань), уточнення даних, указаних у документі про результати самооцінювання, тощо.

За необхідності для акредитаційної експертизи освітньо-професійних програм спеціалізованої фахової передвищої освіти до закладу може виїжджати і член експертної групи або представник служби.

Нарешті, до особливостей сучасної акредитації можна віднести і право керівника закладу освіти надати до звіту про результати акредитаційної експертизи мотивовані зауваження, заперечення до висновків. І такий документ є невід'ємною частиною акредитаційного звіту.

УРАХОВУВАТИ ДУМКУ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

— Слово «критерій» є основним у процесі акредитації освітньої програми. Які вони і в чому їхня новизна?

Віктор Мельник: У додатку до Положення визначено сім критеріїв, які дають можливість визначити рівень відповідності освітньо-професійної програми сучасним вимогам

І ОЦІНКА,

та очікуваної заінтересованими сторонами підготовки. Критерії застосовуються як експертами під час проведення акредитаційної експертизи, так і закладом освіти для самооцінювання освітньо-професійної програми й освітньої діяльності за цією програмою.

Передусім критерії допомагають оцінити ту ж таки якість освітньої програми. Чи відповідають цілі діяльності закладу і зміст програми запитам здобувачів і суспільства, стану і вимогам ринку праці? Чи мета програми щільно зістикована зі стратегією розвитку закладу, наскільки ці позиції співпадають?.. Чому це важливо? Справа в тому, що досвід попередніх акредитацій і тих, що проводяться іншими органами (про фахову передвищу освіту не йдеться, оскільки така акредитація тут триває вперше), показав деяку неузгодженість. Наприклад, якби заклад аграрного профілю подав на акредитацію програму підготовки фахівців з... туризму.

За допомогою інших критеріїв з'ясовується, наскільки освітня програма всередині структурована, що передбачає, чи відповідають чинним законодавчим вимогам зазначені в ній освітні компоненти, компетентності, практичні результати навчання. Також — і це є новацією — наскільки освітні фахові програми відповідають запитам стейкхолдерів: чи наповнена вона такими освітніми компонентами, які потрібні й цікаві студенту. Адже і тут трапляються випадки, коли лише назва програми відповідає меті, а зміст її не дає здобувачеві можливості бути затребуваним на ринку праці, не навчить потрібних навичок, не сприятиме отриманню необхідних знань. Та й роботодавець, ознайомившись із програмою, може зауважити: з такими знаннями фахівця я на роботу не візьму.

Тобто, вивчаючи зміст програми, експерти досліджують і питання, чи, формуючи зміст освітньої програми, заклад попрацював зі стейкхолдерами. Це можна з'ясувати за низкою документів, за матеріалами обговорень на сайті закладу, де мали б бути розміщені відповідні опитувальники. Експерт побачить, і чи співпрацював заклад зі студентським самоврядуванням, і чи дослухався до потреб здобувачів щодо освітніх компонентів програми. Це можуть бути анкети опитування тощо.

— Можливо, є принципово нові позиції, на які керівникам закладів освіти варто звернути особливу увагу?

В. М.: Є критерій, який змінює власне підхід до акредитації. Це вибудовування внутрішньої системи забезпечення якості освітньої програми. Він останній, сьомий, який дає змогу дослідити: чи справді в закладі існує і діє система забезпечення якості! Чи справді заклад переймається цим завданням, чи просто представив на акредитацію певний продукт, не провівши власного контролю його якості?

І СТИМУЛ ДО ПОСТУПУ

Кожен критерій містить підкритерії, які дуже докладно розкривають зміст і структуру освітньої програми. І це наш суттєвий крок уперед, адже розроблений перелік запитань ще й допомагає керівникам закладу з'ясувати: триває якісна робота за даною програмою чи не дуже. При цьому ми кажемо, що заклад може надати більше інформації, ніж передбачають запитання. Якщо діяльність настільки широка, що ми навіть не передбачили, то будь-ласка діліться досвідом. Але відповідність сімом критеріям — той мінімум, який має бути практично в кожному закладі. Давши відповіді, керівник закладу вже сам побачить ті «слабкі місця», де потрібно покращувати роботу. Таким чином ми стараємося змінити основну філософію акредитації: це має бути не стільки контрольний захід, скільки орієнтування в потребах здобувачів освіти і ринку праці, допомога закладу рухатися шляхом удосконалення. На цьому хотілося б акцентувати керівникам закладів.

«ПРОЙТИ АКРЕДИТАЦІЮ МОЖЛИВО»

— Які можуть бути ухвалені рішення за результатами акредитаційної експертизи? Чи може заклад «не пройти» акредитацію своєї програми? Що тоді?

О. Я.: За результатами проведення акредитаційної експертизи служба ухвалює одне з таких рішень: про акредитацію освітньо-професійної програми, про умовну (відкладену) акредитацію освітньо-професійної програми, про відмову в акредитації освітньо-професійної програми. Тобто фактично кожен отримує акредитацію. Не одразу, так через певний час, після усунення недоліків, урахування зауважень експертів та доопрацювання програми, акредитація буде отримана.

У разі ухвалення рішення про відмову в акредитації заклад освіти може подати документи для акредитації цієї самої освітньо-професійної програми не раніше ніж через рік після ухвалення рішення про відмову. Для цього експертна група зобов'язана підтвердити, що недоліки усунуто, і скласти відповідний звіт. Відтак служба погодить акредитацію в порядку, визначеному Положенням.

І дуже важливо розуміти і знати, особливо здобувачам освіти: заклад освіти, який здійснює підготовку фахових молодших бакалаврів за освітньо-професійною програмою, в акредитації якої відмовлено, має право, за наявності ліцензії з відповідної спеціальності, продовжувати освітню діяльність за даною освітньо-професійною програмою з видачею документа про здобуту фахову передвищу освіту. Але без зазначення найменування органу акредитації, а в додатку до диплома фахового молодшого бакалавра буде відсутня інформація про акредитаційні сертифікати, рішення.

Загалом, заперечення чи оскарження висновків експертів закладене у процедуру. Під час акредитації триватиме і спілкування експертів та керівництва закладу, з'ясовуватимуться позиції, обговорюватимуться результати. Діалог обов'язковий.

— У якому випадку здійснюється постакредитаційний моніторинг?

О. Я.: Такий моніторинг здійснюється, якщо результат — «умовна (відкладена) акредитація». Тоді служба через своїх експертів відстежує роботу над удосконаленням програми, приведенням її у відповідність до критеріїв, визначених у Положенні, тощо. Постакредитаційний моніторинг проводиться, як правило, дистанційно, з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій. І якщо буде встановлено, що заклад усунув недоліки у повному обсязі, відповідні матеріали розгляне Акредитаційна комісія служби, і може бути ухвалено рішення про

списку комп'ютер обирає експерта для того чи іншого закладу. Лише після цього служба спілкується з обраним у такий спосіб фахівцем...

Ми почали підготовку експертів задалегідь, звернулися до всіх, хто мав бажання стати експертом, і збрали близько 2 тисяч заявок. На сьогодні 250 осіб уже пройшли навчання, тестування, тож до старту акредитації за кожною галуззю й кожним напрямом освіти є представники експертної спільноти. Ми готові до забезпечення роботи.

— Після проведення акредитаційної експертизи до роботи береться Акредитаційна комісія. Які особливості та новації закладено в її роботу?

О. Я.: Акредитаційна справа за відвідною освітньо-професійною програмою розглядається на засіданні Акредитаційної комісії — дорадчого органу Державної служби якості освіти. До її складу входять представники служби, уповноваженої установи, закладів вищої та фахової передвищої освіти, представники роботодавців, студентства. Головою Акредитаційної комісії є голова служби.

Новація в тому, що визначено кількісний склад комісії — 25 членів, з яких 17 є представниками закладів вищої та фахової передвищої освіти. Наразі розпочинається формування комісії, найближчим часом служба почне отримувати заяви від закладів фахової передвищої освіти щодо включення до комісії своїх представників.

Окремо зауважу на вартості акредитації однієї освітньо-професійної програми. Ми врахували різницю між фаховою передвищою і вищою освітою, зокрема в контингенті, тож визначили: вартість акредитації у 2022 році становитиме 19500 гривень — тобто три мінімальні зарплатні. Із цих коштів оплачуватиметься робота експертної групи із двох осіб і може бути залучений третій експерт, наприклад музичного спрямування, якщо представник служби не зможе оцінити таку специфічну галузь. Також — робота Науково-методичного центру з питань якості освіти, який займається логістикою експертів, готує пакети документів тощо. Вартість відкрита і прозора, без прибутків, оскільки центр є бюджетною установою.

Виходячи з усього сказаного, можна зробити висновок, що серед багатьох цілей акредитації освітніх програм закладів передвищої освіти є і вельми глобальна — рухатися до прогресу в наданні якісних знань і навичок. А задача служби як організатора процесу — надати модель, яка працюватиме і реально принесе користь і закладам, і здобувачам освіти, і роботодавцям, і суспільству.

Розмовляла **Галина КОРОЛЬОВА**.
Фото з архіву ДСЯО України

акредитацію без повторного надання пакета документів.

250 ЕКСПЕРТІВ І ДОРАДЧИЙ ОРГАН

— Поговоримо про експертів. То хто оцінюватиме освітні програми закладів передвищої освіти?

О. Я.: Для проведення акредитаційної експертизи формується експертна група, до якої входять особи із числа фахівців, внесених до реєстру експертів служби. Їм відведено суттєву роль в оцінюванні освітньо-професійних програм. А тому визначені чіткі вимоги до експертів, передбачено можливість їхнього навчання, підвищення кваліфікації.

Служба залучила до складу експертів фахівців із числа науково-педагогічних, педагогічних працівників закладів вищої та фахової передвищої освіти, при цьому вони повинні мати досвід педагогічної роботи не менш як 5 років. Ці освітяни найбільш глибоко можуть оцінити освітньо-професійну програму.

Звертаємо увагу, що не зможуть оцінювати освітню програму ті експерти, котрі працюють у закладі, що проходить акредитацію своєї освітньої програми, або навіть у тому, який розташований у тому ж населеному пункті.

Важливо: при відборі експерта для конкретного об'єкта ми мінімізуємо людський фактор. Відбір здійснюватиметься рандомним способом: зі згрупованих за спеціальностями у

КРИТЕРІЇ І БАЛИ

ЩОБ ОТРИМАТИ АКРЕДИТАЦІЮ...

Обов'язковими умовами для акредитації є відповідність освітньо-професійної програми й освітньої діяльності закладу освіти за цією програмою таким критеріям:

1-й — структура та зміст освітньо-професійної програми;

2-й — організація прийому на навчання за освітньо-професійною програмою та визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти;

3-й — організація освітнього процесу;

4-й — наявність і ефективність контрольних заходів, оцінювання програмних результатів навчання здобувачів освіти й академічна доброчесність;

5-й — кадрове забезпечення реалізації освітньо-професійної програми,

6-й — освітнє середовище та матеріальні ресурси,

7-й — система внутрішнього забезпечення якості освітньо-професійної програми.

Кожний критерій має по кілька підкритеріїв (складових), що деталізують і розкривають суть будь-якої вимоги. Кожен підкритерій оцінюється за трьохбальною шкалою:

- 1 бал — виявлені недоліки свідчать про суттєву невідповідність освітньо-професійної програми та/або освітньої діяльності за цією програмою визначеному пункту критерію (не можуть бути усунуті протягом року);

- 2 бали — виявлені недоліки свідчать про часткову невідповідність освітньо-професійної програми та/або освітньої діяльності за цією програмою визначеному пункту критерію (можуть бути усунуті протягом року);

- 3 бали — недоліки не виявлені або наявні недоліки не мають суттєвого значення у контексті відповідності освітньо-професійної програми та/або освітньої діяльності за цією програмою визначеному пункту.

Якщо сума балів по всіх пунктах критерію становить 75% і більше від максимально можливої, критерій вважається таким, що «відповідає» акредитаційним вимогам; якщо 50% і більше (до 74,9% включно) — «відповідає умовно»; менш ніж 50% — «не відповідає».

НАЙБІЛЬШЕ ХВИЛЮЄ

ЯКЩО ЗА ПРОГРАМОЮ КІЛЬКА НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ?

За однією спеціальністю у багатьох закладах передвищої освіти здійснюється підготовка на базі 9-х та 11-х класів, а також професійно-технічних училищ. От керівники і цікавляться: скільки разів проходить акредитацію — три чи один?

У службі відповіли: акредитується одна освітня програма. У критеріях оцінювання якості освітньо-професійної програми й освітньої діяльності за такою програмою зазначено освітньо-професійну програму і можливість декількох навчальних планів. Тож проводиться акредитація саме освітньої програми, а вже у її межах аналізуються навчальні плани для всіх категорій здобувачів освіти, визначається відповідність тривалості навчання закону.